

RESISTIR ÉS VENCER

HISTÒRIES MILITARS DE LA GUERRA DE SUCCESSION
Quan Catalunya es va quedar sense aliats, a les acaballes de la guerra de Successió, va decidir continuar la lluita en solitari per mirar de guanyar temps i esperar que es capgirés la situació. Us expliquem com era aquell Exèrcit de Catalunya que va resistir fins al darrer instant.

PER JAUME CLOTET, AMB L'ASSESSORAMENT DE FRANCESC XAVIER HERNÁNDEZ

La decisió de Catalunya de continuar la lluita en solitari contra els exèrcits borbònics va sorprendre aliats i enemics. Poc més de deu mil combatents catalans es disposaven a plantar cara a una força d'ocupació que fregava els noranta mil soldats. Aquesta decisió dramàtica va provocar rius de tinta sobre les raons i les possibilitats d'èxit d'aquesta determinació. L'Exèrcit de Catalunya, tot i així, era una força militar competent i ben governada per una oficialitat professional i amb experiència. L'objectiu de les autoritats catalanes no era guanyar la guerra, sinó guanyar temps per tal de capgirar les aliances internacionals o provocar l'arribada de reforços austríacs. La consigna era clara: resistir és vèncer. Què sabem, però, de l'Exèrcit de Catalunya?

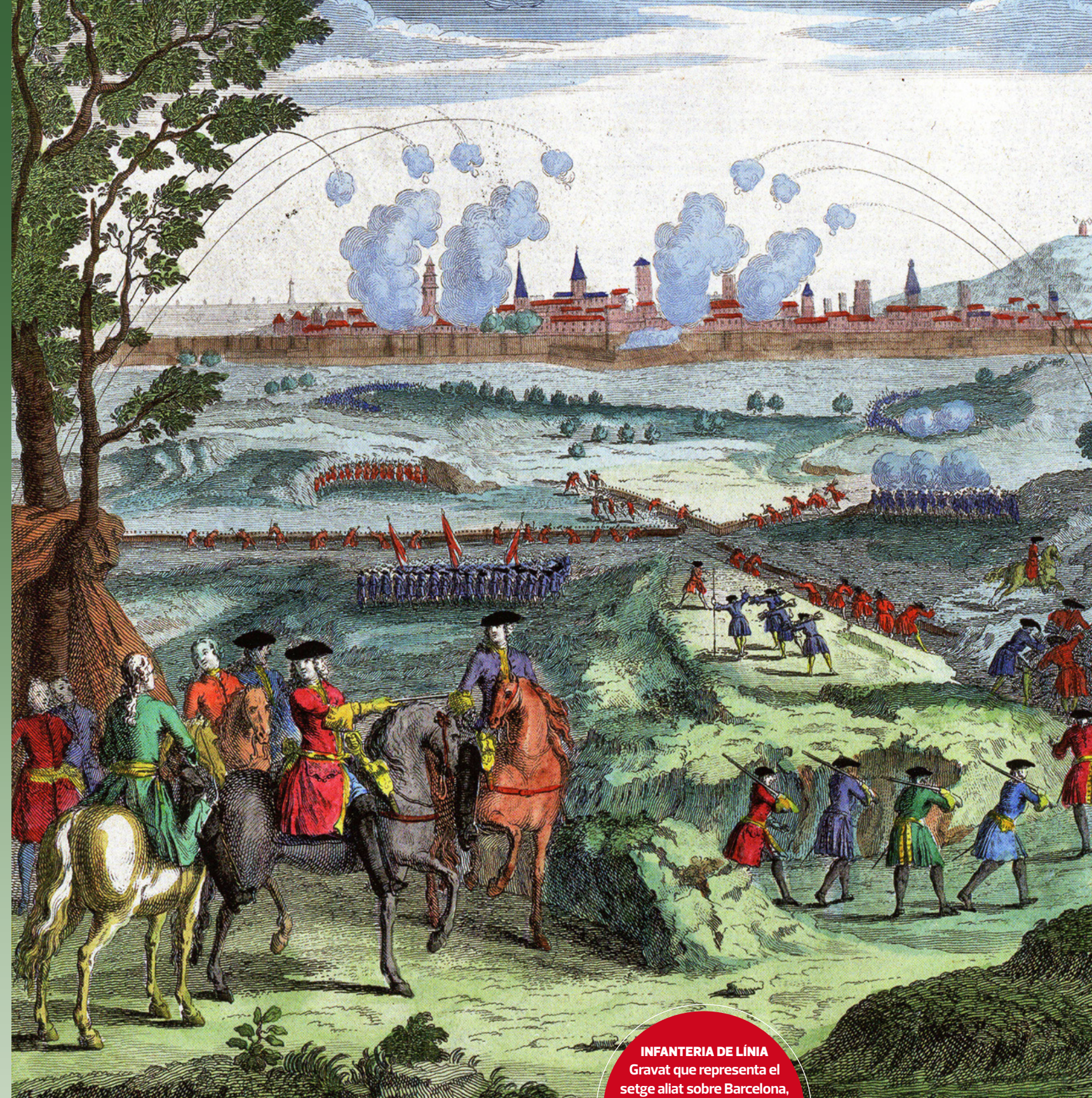
LES NORMES DE LA GUERRA

A les acaballes del segle XVII l'art de la guerra va viure una profunda transformació. La popularització del fusell en detriment dels arcabussos i els mosquets va modificar la manera de combatre, i la guerra de Successió va ser el primer conflicte on s'aplicaren els nous mètodes. Els exèrcits s'organitzaren en regiments i companyies, i la infanteria passà a ser l'element nuclear. La disposició clàssica de la batalla a camp obert consistia

en una llarga filera de soldats, que va rebre el nom d'infanteria de línia. Les línies podien tenir tres o quatre rengles, de manera que els soldats caiguts eren immediatament substituïts. Normalment l'exèrcit atacant avançava caminant cap a l'exèrcit defensor, que esperava el moment idoni per obrir un foc massiu. Aquesta descàrrega inicial podia ser l'única de tota la batalla si, com passava sovint, era seguida per una càrrega a la baioneta per part d'un dels dos exèrcits. Aquest mètode de combatre imposava una entesa perfecta entre els oficials i els soldats, i va obligar els estats majors a instruir la infanteria més que mai.

La cavalleria era la força d'elit de l'Exèrcit per l'alta mobilitat que tenia, per la potència de foc que els genets tenien gràcies a les seves tres armes i per la capacitat de dur a terme atacs frontals sabre en mà. Tot i així, la infanteria va desenvolupar tècniques per repel·lir les càrregues de cavalleria i sovint aquests atacs frontals acabaven amb una matança de cavalls i genets.

Al marge de totes aquestes regles militars hi havia les forces irregulars, les més populars de les quals eren els miquelets. Coneguts també amb el nom de *fusellers de muntanya*, aquestes tropes tenien una alta capacitat de moviment i es van especialitzar en els cops de mà, les emboscades i els atacs a la rereguarda. Durant la guerra de Successió van ser un element

INFANTERIA DE LÍNIA
Gravat que representa el setge alliat sobre Barcelona, el 1705, liderat pel comte de Peterborough. A la pàgina esquerra, soldat d'infanteria en un tractat holandès coetani.

ARXIU HISTÒRIC DE LA CIUTAT DE BARCELONA

important de l'Exèrcit català pels seus atacs constants contra les forces borbòniques, a les quals obligaven a destinar molts efectius per perseguir aquestes unitats irregulars.

L'ARTILLERIA DE L'EXÈRCIT CATALÀ

El general maulet Joan Baptista Basset, tot i ser oficial de cavalleria, va prendre el comandament de l'artilleria catalana al principi del setge de Barcelona. Tot i que una part de l'artilleria catalana estava obso-

leta, les forces catalanes tenien uns quants canons de gran calibre equiparables als canons borbònics. Basset va formar cinc companyies amb seixanta artillers cadascuna, molts dels quals eren mallorquins. Els illencs, molt habituats al combat contra els pirates, s'havien convertit en els millors artillers de la Mediterrània, i per això Basset en va reclutar molts a Mallorca, principal base de proveïment de

queviures i municions cap a Barcelona. Els artillers mallorquins eren tan hàbils que de nit disparaven focs d'artifici per il·luminar les obres de les paral·leles borbòniques i poder bombardejar-les amb precisió.

Hi havia dues tipologies d'artilleria: els canons i els morters. Els canons tenien poc angle d'elevació i el seu tir era recte. Tot i que podien tenir un abast superior als dos quilòmetres,

per fer punteria i malmetre les fortificacions enemigues era preferible no superar els cinc-cents metres de distància. Els morters, per la seva banda, disparaven un tir parabòlic idoni per superar les muralles i caure dins la ciutat. Els morters no disparaven boles de ferro, sinó bombes amb metxa plenes de metralla, que podien esclatar al cel o damunt les cases. El duc de Pòpoli en va fer un ús massiu contra Barcelona per terroritzar la població civil.

Si bé la xifra de peces artilleres catalanes està ben documentada perquè apareix en les capitulacions —uns dos-cents cinquanta canons i morters— és difícil saber la quantitat de bateries enemigues perquè la majoria estaven a bord de la flota naval del cordó. En tot cas, sí que sabem que els canons borbònics eren de gran calibre, estaven en millor estat i disposaven de munició quasi il·limitada. En aquest sentit, les peces més grans eren les de vint-i-quatre i trenta-sis lliures, que s'utilitzaven en tir directe contra les muralles per obrir-hi bretxes.

3 LA CORONELA, LA MILÍCIA GREMIAL
El paper que va tenir la Coronela de Barcelona durant el setge de la capital és conegut, però què era exactament la Coronela i quin era el seu funcionament? La Coronela

PLUJA DE BOMBES
L'artilleria va ser clau en la guerra, tant en el teatre bèl·lic europeu (a la imatge, batalla de Taniers) com a la península. L'exèrcit català disposava de 250 canons i morters.

PHOTOAISA

era una milícia formada a partir dels gremis professionals d'algunes ciutats catalanes durant el segle XVI. No totes les viles catalanes tenien el dret a armar i convocar la Coronela. Tenir-ne era un dret obtingut a les Corts catalanes i eren poques les ciutats que havien obtingut aquest privilegi. A més de Barcelona, també hi havia Coronela a Manresa, Tortosa, Tarragona o Lleida. De fet, a banda de la capital tarragonina, la resta de ciutats amb Coro-

Els artillers mallorquins eren tan hàbils que de nit usaven focs d'artifici per il·luminar les posicions enemigues abans d'atacar-les

LA INDÚSTRIA ARMAMENTÍSTICA DEL PAÍS

FUSELLS, 'MAGRANES' I PANYS DE MIQUELET

Catalunya era un país fabricant d'armes de foc des de molt abans de la guerra de Successió. La seva qualitat era notable i tenien un avantatge competitiu: el pany de miquelet, anomenat així per la seva difusió entre aquestes tropes. El pany era el giny que permetia l'automatització del tret: en prémer el gallet s'accionaven els mecanismes i una pedra foguera colpejava una bateria de ferro fent espurnes que encenien la pólvora, fet que provocava l'expulsió de la bala. Al contrari de la resta de panys

europeus, el que van inventar els armers catalans tenia tots els mecanismes a la part exterior, la qual cosa el feia més robust, segur i durador. Si bé calia tenir-lo sempre net, el seu ús era més fiable. Els fusells eren de molts tipus, però de mitjana pesaven quatre quilograms i tenien una llargària d'1,60 metres. El seu abast superava

Pistola amb pany de miquelet al Museu de Terrassa.

els 100 metres, però perdien capacitat feridora a partir dels 60 metres. La majoria de fusells no estaven ratllats per l'interior: la bala sortia sense un traç precís i feia poc necessari el fet d'apuntar.

BAIONETES I GRANADES

També es van popularitzar les baionetes, inventades en el segle anterior a França. Després d'una o dues descàrregues de foc (els bons tiradors podien carregar i

disparar dos o fins i tot tres trets en un minut), era oportú fer un atac ràpid amb la baioneta.

Durant aquest conflicte ja existien les granades, que els catalans anomenaven, lògicament, *magranes*. Eren petites esferes de metall, de ceràmica o fins i tot de vidre, farcides de pólvora i metralla. Per un petit orifici s'hi ficava la metxa que feia esclatar la càrrega quan era llançada a l'enemic amb la mà. Precisament el fet que la

granada funcionés amb metxa convertia el seu ús en un perill: sovint esclatava abans d'hora.

PHOTOAISA

ELS AMOS DEL MAR. Mentre les flotes anglesa i francesa guerrejaven (dalt, batalla de Vélez-Málaga), els catalans van bastir una flota vital per al subministrament de municions a la capital.

LA MARINA DE GUERRA CATALANA

VAIXELLS PER A L'ARXIDUC

Un dels aspectes menys coneguts de la guerra de Successió és el de la marina militar catalana i el paper que va tenir en el conflicte.

Tot i que les grans flotes anglesa i francesa van dominar el mar i van protagonitzar la guerra marítima, els catalans van aconseguir bastir una petita esquadra militar que va ser vital per al subministrament de queviures i municions durant el setge de Barcelona.

REFORÇOS MALLORQUINS

Malgrat uns primers intents de dotar l'Exèrcit català d'una branca naval, la marina militar catalana va rebre l'empenta definitiva amb l'arribada a Barcelona d'un comboi procedent de Mallorca, el 25 d'octubre del 1713. Moltes de les naus d'escorta van passar a formar el nucli de la nova marina catalana, que es va reforçar amb algunes adquisicions. Està documentada la compra d'un vaixell de guerra genovès armat amb vint-i-quatre canons als quals s'hi van afegir deu més, rebatejat com a *Mare de Déu de la Mercè i Santa Eulàlia*.

També es va llogar una nau armada amb vint-i-vuit canons, que va prendre el nom de *Sant Francesc de Paula*. El canonge d'Eivissa, fervorós austriacista, va enviar a Barcelona el *Sant Josep*, una nau de càrrega armada amb vint canons. A banda de les naus pròpies, la captura de vaixells enemics va engrandir la flota. El cas més conegut va ser la presa d'una fragata francesa de vint-i-quatre canons, rebatejada amb el nom de *Santa Madrona* i comandada pel capità Josep Capó.

Una de les curiositats de la marina militar catalana és que, davant la manca de mariners, dos centenars de nois orfes residents a la Casa de la Caritat van ser enrolats als vaixells de la flota. Totes aquestes naus, a banda de mantenir i protegir la comunicació marítima amb Mallorca, van permetre el moviment de tropes des de Barcelona i van ser bàsiques per dur a terme accions de mà en ports enemics, com l'operació llampec duta a terme pels coronels Sebastià Dalmau i Ermengol Amill al port de Salou els primers dies del 1714 per aconseguir queviures.

La competència gremial va fer que la Coronela tingués uniformes més lluits i fusells més moderns que els de l'Exèrcit

nela són les que van oferir més resistència a les forces borbòniques d'ocupació.

Per la seva naturalesa gremial, la Coronela no era una força regular i es convocava només quan la ciutat patia una amenaça. El seu caràcter defensiu feia que limités la seva acció a la protecció de les muralles i els portals, tot i que en el cas de Barcelona també se li va encomanar la vigilància del Palau Reial.

La Coronela barcelonina va ser organitzada en batallons i companyies, armada i uniformada a instàncies de Carles III, que buscava militaritzar el país davant la perspectiva d'un enfrontament bèl·lic amb Felip V. En total, va arribar a superar els 4.500 homes, la qual cosa representava una sisena part de la població de la ciutat.

UN COS D'ELIT PER A LA DEFENSA

Es dona la paradoxa que la Coronela de Barcelona disposava d'uniformes més costosos i fusells més moderns que el mateix Exèrcit regular català. Això passava per la competència entre gremis per veure quines companyies lluien més i pel fet que la milícia barcelonina va ser equipada a partir del 1706 i va incorporar, en conseqüència, les darreres novetats armamentístiques.

A banda de Rafael Casanova, que era el comandant de la Coronela de Barcelona en qualitat de conseller en cap, Francesc de Castellví també formava part de la milícia gremial barcelonina. Aquest montblanquí, que va passar a la història com a autor de les monumentals *Narraciones históricas*, va ser capità de la setena companyia de velluters del segon batalló Immaculada Concepció de la Verge Maria i va ser ferit en dues ocasions durant el setge. ■

JAUME CLOTET ÉS PERIODISTA.
FRANCESC XAVIER HERNÁNDEZ
ÉS HISTORIADOR.

PER SABER-NE MÉS

:: HERNÁNDEZ, F.X.; RIART, F. *Els exèrcits de Catalunya (1713-1714)*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 2007.

:: TORRES I RIBÉ, J.M. *La guerra de Successió i els setges de Barcelona*. Barcelona: Rafael Dalmau Editor, 1999.